

De la o zi la alta popoarele trăiesc prin muzica, meron acceșai, a erilor
mulp. Singura obiceiă ce și-o dă sufletul omului simplu, e de a păstra căt
mai neschimbat obiceiul din bătrâni, care în săi - după meseria ce-o are
- înțina. Și înțința populară e foarte precisă, unele obiceiuri își au începutul
lor înțință cu forma ce era în epoca preistorică. Civilizațiile civilizatălor
populare în care - **VASILE PÂRVAN** - reflex al comunității
vieții din natură: evoluția noastră se petrece în limite de timp așa de immense,
facă sunt neapăsabilă cunoștința noastră, se poate fără vorbi de a deveni
sterilitate a primitivismului popular, conservativ.

Istorie, adică evoluție-uman, popularele trăiesc numai prin fapta
precursonilor și revoluțiilor. Acela tulbură ca înău dămonii, peșeau
nemulțumit, boțimădinele țenei, voința și contemporanilor, le deșteaptă
iluzii și apetitul, le răscăie se palmile, le derăpăie prețiosul echilibru al
periclită înșefei. Forță alunei masele populare se facă și în războia, fie
că folosese papuc și albul micocților, nimeni știe și utilitarismul
succesului, înțință și de înșință înțință - care e mai vechi decât înșință

DATORIA VIETII NOASTRE

Păcerea înțință una și a creștinilor de gânduri noi a țese, aproape în
tot cursul istoriei noastre - **—** - oligarhia din slăviciile, care

conducem pe - **—** - și înțință de suprană,
a fost re-

Prima lecție cu care s-a deschis

Universitatea din Cluj.

monarhică, ori și înțință - **—** - și înțință de suprană, a

și înțință stare ori și înțință - **—** - și înțință de suprană, cu

binevoitorii conducă și înțință de suprană de mură. Dăru car de țese, când

potențaii politici au ave un respect românice pentru geții creștină ca

stare, înțință de gânduri, au răbit și înțință pe viața lor și se putu

răspândi după voce gânduri lor. Aceste țese epoci corespund însă

- Elenismului, post-alexandrin epigonic, - Renașterii, început unei seive

reglamentei de către stăru a selecționii capetelor creștinare se introduce

na sistem - fapta aserănată țese contemporane - de industrializare și

mulțumire mecanică a ideilor noi și de dăru fapta - în masă - și

animăului uman. Democrație internațională, etnică, imperal-română,

actuală, se încevie, țese, posibilităta de înțință pe cale mecanică a

științelor superioare. Metoda - înțință de ca - vechi - a fost, firește, cu

căru - înțință și de ordinele religioase - militante - în special cei ai

lui Irenaeu - înțință de Istoria Apusului.

De la o zi la alta popoarele trăiesc prin munca, mereu aceeași, a celor mulți. Singura oboseală ce și-o dă sufletul omului simplu, e de a păstra cât mai neschimbat meșteșugul din bătrâni, care îi dă - după meseria ce-o are - hrana. Și memoria populară e foarte precisă: unele procedee își au începutul lor, identic cu forma de azi, în epoca preistorică. Continuitatea civilizațiilor populare în cursul mileniilor e propriu-zis un simplu reflex al continuității vieții din natură: evoluția acesteia se petrece în limite de timp așa de imense, încât sunt neaccesibile controlului uman; se poate dară vorbi de o adevărată eternitate a primitivismului popular, conservativ.

Istoric, adică evolutiv-uman, popoarele trăiesc numai prin fapta precursorilor și revoltaților. Aceștia tulbură ca niște demoni, perpetuu nemulțumiți, beatitudinea lenei spirituale a contemporanilor, le deșteaptă iluzii și apetituri, le răscolesc patimile, le dărâmă prețiosul echilibru al perfecției inerției. Fie că atunci masele populare se încaieră în războaie, fie că folosesc pașnic gândul născocitorilor, mimetismul și utilitarismul ancestral, biciuit și de instinctul curiozității - care e mai vechi decât însuși omul - le împinge să aducă modificări, mai mult ori mai puțin adânci, sacrosanctelor lor tradiții.

Puterea aceasta uriașă a creatorilor de gânduri noi a fost aproape în tot cursul istoriei omenesci confiscată de oligarhiile ori autocrațiile, care conduceau politic marile mase populare: fiecare nou exemplu de supraom a fost repede înrolat, catalogat, uniformizat, în casta preoțească, curtea monarhică, ori clientela politică, a conducătorilor cu sabia ori cu icoana, a diferitelor state ori națiuni. Cei recalitranti au fost suprimați: cu binevoitorul concurs al mulțimilor slabe de minte. Doar rar de tot, când potențații politici au avut un respect romantic pentru geniul creator ca atare, născocitorii de gânduri au putut fi stăpâni pe viața lor și au putut răspândi după voie gândul lor. Aceste rare epoci corespund însă - Elenismului, post-alexandrin-epigonic, - Romanismului, imperial - unei naive regulamentări de către stat a selecțiunii capetelor creatoare. Se introduce un sistem - foarte asemănător școlii contemporane - de industrializare și multiplicare mecanică a ideilor noi și de dresaj filozofic - în masă - al animalului uman. Democrațiile internaționale: elenistică, imperial-romană, actuală, au încercat, toate, posibilitatea de înmulțire pe cale mecanică a sufletelor superioare. Metoda - născocită de cei vechi - a fost, firește, cu căldură îmbrățișată și de ordinele religioase militante - în special cel al lui Ignațiu - întemeiate de Biserica Apusului.

*

Democrația contemporană, fie burgheză fie socialistă, e stăpânită de ideea răspândirii culturii în masele largi ale muncitorimii. Dar marea erezie a creării de genii prin fabricile de cultură, care sunt Universitățile și Academiile, începe a pierde din ce în ce mai mult teren. Cu foarte mare părere de rău Pontificii înțelepciunii dogmatizate încep să recunoască neputința lor de a crea altceva, decât niște docili papagali intelectuali și niște gelatinoase nevertebrate etice. Școala oficială începe să recunoască că toate doctoratele de știință și diplomele de artă ale lumii nu pot face dintr-o maimuță, cu dar suficient de imitație, un creator de valori noi spirituale. Încep să recunoască monumentalii șefi de școli, filozofice, artistice, științifice, că școala, ca instituție educativă a mulțimilor, nu are rostul mecanic, militarist și trivial al uniformizării gândului și al regulamentării creării, ci datoria mult mai modestă a desanimalizării capetelor de sută și al procurării rezezi a mijloacelor tehnice de lucru pentru capetele geniale. "Profesorul" contemporan, dacă e de fapt un om superior, nu mai e astăzi un infailibil profet de sentințe relevate, ci un "prospectator" de aur și diamante în stâncosul pustiu al neînțelepciunii omenești. Ca Diogenes din Sinope, profesorul contemporan are a căuta, în școală, ca și în lumea largă, cu lampa aprinsă și ziua, oameni: oameni întregi, noi, în care pâlpaie flacăra ideii.

Avem azi apreciatori de artă, avem cunoscători de vinuri și de cai de rasă, dar n-avem prețuitori de suflete noi. Nu vezi pe nimeni bucurându-se, fiind fericit, că în mulțimea purtătorilor de ghiozdane de școală a găsit un anarhist al legilor actuale ale gândului, un neliniștit, un chinuit căutător de legi noi. Dimpotrivă, cel mai iubit, între puii de oameni care se ridică spre conștiință proprie, e cel mai docil dintre memorizatorii înțelepciunii consacrate.

Noutatea spiritului are nevoie de libertate, de aer larg. Și libertatea nu poate înflori în turmă. Și nici nu trebuie să înflorească acolo: ce-ar fi să zburde după cheful lor animalic toate necuvântătoarele care au nevoie de conducere și disciplină socială! Dar chiar în marile aglomerări școlare se poate crea libertate de zbor pentru cei chinuiți de demonul lăuntric. O universitate nouă, în anul de la nașterea Domnului următor imensului faliment etic al concepției materialiste despre lume și viață, e, dacă cei ce au întemeiat-o își dau cât de cât osteneală să gândească asupra rostului ei, un fapt de însemnătate nu numai locală, ci mondială.

În adevăr, toate marile întrebări ale sufletului omenesc conștient de continuitatea istorică a gândirii omenești luptătoare, se pun din nou: cum să se facă cercetarea realului; cum să se îndrumeze căutarea adevărului; cum să se înțeleagă frumosul; cum să se ia poziție față de lume și viață; cum să se ajute selecționarea naturală a talentelor și geniiilor; cum să se înobileze scopurile vieții sociale, politice, naționale; cum să se dea lupta cu infinita bestialitate omenească, smulgând câți mai mulți semeni de-ai noștri din noroiul în care se bălăcesc zilnic; toate aceste întrebări, care singure pot justifica sechestrarea atâtor libertăți individuale în folosul binelui social, trebuie să preocupe pe întemeietorii unui nou așezământ oficial de cultură socială și de cultură creatoare.

Dar mai ales la un popor încă în formare socială și națională, cum e al nostru, aceste întrebări sunt obligatorii sub sancțiunea absurdității noii instituții în mijlocul unor nevoi mult mai stringente, de ordin infinit mai adecvat primitivității vieții nostre publice.

Căci dacă e ca noua Universitate să nu fie decât încă o uzină de superficialități și inutilități, de nonvalori sociale, culturale, politice, înființarea ei nu e numai absurdă, e și imorală.

Desigur, fiecare păcat social se reflectă la un popor în toate așezămintele lui. Într-o lume de seci și de utilitariști josnici conspirația generală a neisprăviților va popula, cu reprezentanți de-ai lor, cele mai înalte locuri în ierarhia responsabilităților social-culturale ori social-politice. Dar sub imboldul idealismului mistic popular, trezit întotdeauna puternic în epocile de mari răsturnări și revoluții, doi trei oameni de inimă pot pune la cale, susținuți de acest ambiant încrezător și cald, mari reforme spirituale, pe care în vremile obișnuite nu le-ar fi adus o evoluție de decenii ori secole.

*

Iată, în fața noastră, o operă de revoluție, înfăptuită cu mijloace revoluționare, inspirată de o iubire, cu totul dezinteresată, pentru mai bine, apărută, tocmai prin acea speranță naivă și curată a celor muți, de atacurile puterilor tradiționale, ignorate voluntar de întemeietori și mânioase de această ignorare.

Pe ce drum va apuca noua confraternitate spirituală? Cele vechi, mereu umblate, bine bătute, netede, duc toate în mlaștina materialismului vulgar. Iar drumurile noi sunt numai indicate, de cugetătorii solitari. Construirea lor e tot opera răbdătoare a tovarășiilor numeroase de ucenici ai noului gând. Și entuziasmul celor mulți nu ține decât până la primul obstacol, până la prima jertfă. Tăria de caracter - singura noblețe adevărată

în lumea muritorilor - e o floare rară. Iar fără ea toată învățătura de pe lume, tot talentul creator, e un simplu amuzament egoist. Când semenii tăi te urcă în vârful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămâne acolo: nu pentru tine, că tu ești un om, trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor, pe care tu nu trebuie să-l lași să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să-l faci să înflorească în inima contemporanilor tăi, chiar de ar fi să-l crești cu tot sângele vieții tale, pe care numai odată o ai.

*

Dar iată, totul e rău. Nici cei mai buni nu rezistă suferinței ori ispitei, ci renunță la luptă. Întreaga viață e murdărită de egoism, de interesul brutal, de utilitar. Milioane în jurul tău spun: așa e viața; zadarnic s-o schimbi. Și nu cobori ochii, din viziunile senine unde încerci a-i fixa, asupra pământului forfotitor de lume, fără să vezi confirmarea înmiiată a asprului adevăr: până și suferința imensă a marelui război este azi profanată de materialismul cel mai odios: pacea care așează soarta lumii e opera nevrednicilor care *nu* au luptat, ci s-au îngrășat în război: nimic din dumnezeiasca frumusețe a jertfei, a morții, nu mai inspiră opera păcii; cei mișei, cei trădători, au fost poftiți alături, ba mai sus, decât cei curați, cei credincioși, cei drepti; o amară prețaluire de arginți a început pentru sângele vărsat în lupte; biruințele trebuie răscumpărate cu banul văduvei și orfanului, iar cei care au câștigat biruințele stau triști și muți, aiuriți de mânie, dați la o parte ca niște meșteri fără pricepere și fără preț, în vreme ce zarafii cântăresc în talgere: aurul Răsăritului, focul Carpaților, grâul Dunării, codrii Munților. Călcarea cuvântului dat e astăzi lege. Iar înăuntrul țării tale, nu vezi decât necinste, cățărare desperată către locurile cele mai de sus, goană după avere, murdărire a tuturor numelor curate de luptători fără frică împotriva răului, aprobare stupidă a mulțimii, dată nu celor care-i cer virtute, ci celor ce-i laudă vițiile. Și în atmosfera aceasta îmbâcsită de miasmele putreziciunii, rece de lipsa oricărei iubiri, chiar cei odinioară deschiși avântului cald spre ideal, devin reci, ne mai putând înțelege decât gândul rațional, logica faptelor brute; gândul ca expresie delicat-sentimentală, mistic-încrezătoare, a înțelegerii intuitiv-lirice a Cosmosului, ca un tot din care noi oamenii nu suntem decât un infim fragment, mai mult simțind decât înțelegând legăturile noastre cu Întregul, e închis pentru ei. E așa de săracă inima omenească în înțelegerea cuvintelor care poartă gândul aproapelui ! Vorba, ca o simplă monetă luată și dată, ștearsă de multă întrebuințare, e tot ce lovește cugetul: gândul închis în ea, strigătul nou, dat cu același banal cuvânt, le scapă. Și totul pare vechi, uzat, indiferent.

*

Pentru o confraternitate spirituală, cum e să fie aceasta, întemeiată acum, realitatea vieții trebuie să fie însă nu suma manifestărilor pragmatice ale unei societăți dezagregate și haotice, alcătuită din indivizi primitivi ori decăzuți, ci complexul potențelor spirituale, latente în sufletul național și general-uman, al maselor și indivizilor. Noi nu lucrăm cu realitatea unor contingente de douăzeci și patru de ceasuri, ca jucătorii la bursă, ci lucrăm cu realitatea unor stabilități psihologice milenare, ale sufletului ancestral. Pentru noi faptele concrete sociale, a căror cunoștință nu numai nu ne scapă, dar nouă singuri ne e complet inteligibilă, sunt numai mijloace de a diagnostica boalele sociale și de a prognoștica evoluția lor. Noi nu ne mărginim la simpla constatare a bubelor urâte și la tratarea lor superficială - după metoda politică - ci căutăm a purifica însuși sângele bolnavului, spre a împuternici din nou leucocitele să ucidă microbii care circulă în întregul organism.

*

Supremul scop al luptei noastre e spiritualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural-creator, care e națiunea. Mijloacele întrebuintate de noi sunt exclusiv de caracter social-cultural și pleacă din izvorul unic al idealismului național. Metoda noastră e aceea a cultivării și selecționii sufletelor superioare, prin punerea la probă a fiecărui individ, care ne este încredințat, cu piatra de încercare a Cultului Ideii. Cine rezistă și dă scânteii e vrednic să între în confraternitatea Universității naționale. Cine e un simplu pietroi brut e dat înapoi în grămadă, spre a servi ca pavaj de șosea pentru construirea drumului nou către sferele cele de sus. Oportunisme, tocmeli, reductibilități, nouă nu ne sunt permise. Noi suntem preoții aspri ai unei religii de purificare. Suntem profeții unui timp, cu mult prea îndepărtat pentru poftetele grăbite ale hămesitorilor contemporani, dar nouă imediat accesibil prin largul orizont al vederii istoric-filosofice.

Noi suntem condamnați să fim ireductibili sau să ne retragem din luptă. Căci asupra noastră apasă răspunderea întregii vieți a

națiunii. Sănătatea sufletului ei ne e încredințată nouă. Iar noi suntem datori să luptăm pentru a-i păstra întru eternitate această imunitate față de decădere și moarte. Cum am putea o clipă să facem vreo concesie Răului, când știm că puterile lui, chiar cu cea mai îndârjită luptă a noastră, tot uriașe rămân, avându-și izvorul în eterna inerție cosmică? Noi trebuie să fim oracolul, la care să alerge mulțimea în ceasurile de cumpănire a Destinului, spre a-i da lămurire asupra viitorului: căci numai noi gândim mai presus de meschinul timp și spațiu politic-social. Noi trebuie să fim spiritul critic prin care să se lumineze națiunea, când în mizeria luptei vieții și în haosul ciocnirilor pătimase politice, ea vede răsturnată toată scara valorilor și ceea ce socotesc sfânt îi este arătat de luptătorii gălăgioși și fără conștiință ca murdar, iar ceea ce i se păruse josnic îi e înfățișat ca ideal. Noi trebuie să îi explicăm, că civilizația materială, singură, nu e nimic mai presus ca un grajd sistematic pentru vite bine hrănite și țeselate, dar nici pe departe nu e o orânduire în care să aibă un loc și sufletul, care, în om, e idee.

*

Opera de purificare ce ne cade nouă, generației actuale, e cu totul integrată. Nouă ni se cere sacrificarea însăși a sufletului nostru: noi nu vom putea face nimic complet, ci de abia vom curăți drumul pentru alții. Cei ce vor veni după noi ne vor amesteca în același primitivism cu cel al societății în care trăim și nici nu vor bănuși tragedia de precursori, chinuiți, batjocoriți, neînțeleși, trădați, care a fost în noi. Putând lucra, egoist solitar, ca cei mai buni din țările luminate ale Apusului, noi nu vom fi lăsați după noi nimic întreg, nimic armonios, nimic asemănător mării iubiri de gând, care a fost în noi.

*

Care e sufletul cu care avem noi a lucra?

Desigur, înainte de toate sufletul țaranului daco-roman. Care sunt însă potențele acestui suflet?

Există o selecțiune naturală a inteligențelor naționale pe baza luptei de adaptare pe care popoarele trebuie s-o dea spre a birui dificultățile ridicate în calea lor de natură ori de om. Minte se ascute din generație în generație în direcția biruirii cât mai ușoare a acelor obstacole. La popoarele prea chinuite de adversitățile istorice - cazul poporului nostru, martirizat de toate liftele pământului - se formează un fel de carapace spirituală, în care sufletul se refugiază spre a se păstra intact. Observatorul superficial vede numai carapacea pietroasă și inertă: în specie: fatalismul,

insensibilitatea la nevoile unei vieți mai omenești, tradiționalismul, neîncrederea față de orice om sau lucru nou, asprimea și neciopirea în diferite manifestări individual-sociale. Dar observatorul răbdător, care stă și așteaptă să iasă din scoica colțuroasă adevăratul organism, adăpostit înăuntru, are bucuria de a vedea o ființă foarte fin și complicat, foarte delicat construită, cu nenumărate organe de a percepție variată și puternică a lumii, total nebănuite, numai după, aspectul crustei de piatră. Fatalismul cosmic îi corespunde splendida etică optimistă, păgâno-creștină, care dă celui nedreptățit singuranța că răutatea nu va rămâne nepedepsită și că deci el poate aștepta cu resignare filozofică această pedeapsă immanentă nedreptății. Insensibilității la greutatea și trivialitățile vieții materiale îi corespunde entuziasta dorință de a se face frumos măcar la zile mari, care crește înclinările sale pentru arta de toate felurile. Tradiționalismului țărănesc îi corespunde o curiozitate extraordinar de multilaterală, chiar pentru lucrările total străine de experiența lui principială. Neîncrederii față de orice e nou îi corespunde dorința de a afla taina acelei noutăți, spre a o supune: de unde, un spirit de observație și de critică excepțional de ascuțit, întrecând adesea cu mult pe cel al omului cult, deprins cu formulele luate de-a-gata din cărți. Asprimii în maniere îi corespunde un simț de măsură și cuviință sufletească, cu atât mai puternic, cu cât el nu se poate manifesta extern, decât cu totul stângaci.

Copilul țaranului e aruncat în lupta vieții, încă de când e mai mic decât căciula de pe capul lui taică-său. El trebuie să învețe singur a ieși din încurcătură. Iar școala de agerime practică a trupului și sufletului îi e completată de lupta - nu căutată de cine vrea, ci impusă tuturora - pentru întâietatea în societatea țărănească. Agerimea minții îi e pusă la încercare fiecăruia în orice clipă, nu numai de un interes imediat și utilitar, dar mai mult încă de plăcerea, pur estetică, pe care țaranul o are de a vedea scânteind un cap superior. Iuțeala a perceperii, vioiciunea reflexiei, justetea judecății, promptitudinea respingerii argumentului contrar, stăpânirea de sine în focul luptei de inteligență, cavalerismul condamnării imediate a mijloacelor lăturalnice ori brutale de întrecere, toată această minunată autoeducație ce și-o dă societatea țărănească, scânteietoare de vervă, de bucurie a vieții, încordată ca o strună continuu vibrând muzical, de sinceritate aproape antic de consecventă, de cavalerism cu un cod foarte complicat, - e o realitate pe care clasa suprapusă - în mare parte de alt neam decât poporul nostru - n-a cunoscut-o și deci n-a avut-o în vedere la organizarea culturii sociale a națiunii. S-a văzut ridicula babilonie a introducerii copilului de

țăran în viața naturii prin cărți, care-i proclamau marele adevăr nou, că "boul e un animal cu patru picioare".

*

Sufletul țăranului român ne ajunge nouă- Confraternității universitare - total obosit, amărât, dezgustat și adesea chiar mutilat, de fabricile de banalizare sistematică, denumite școală primară și secundară. Mai e vreo mirare că feciorul de țăran trecut prin toată filiera uzinei școlare e un simplu neurastenic ori un nevrozat iremediabil? Căci trebuie să fie cineva prea recalcitrant la orice disciplină, ori prea puternic spiritual: dominând orice violență externă, ca să poată rezista tăvălugului nivelator, care e școala organizată mecanic-industrial: supunând și pe cel genial și pe cel sărac cu duhul aceluiasi dresaj cu locuri comune. Universitatea deci, în loc de a fi un colegiu frățesc de tineri și bătrâni care caută împreună, deopotrivă de entuziaști, realul, adevărul, frumosul, sensul vieții, trebuie să fie, în haosul și decăderea actuală, un adevărat spital pentru mutilații la suflet. Ca să-și poată veni în fire, copiii aceștia ai unei rase în adevăr nobile, încăpute pe mâinile educatoare ale unor oameni strâmb pregătiți ori rău conduși, trebuie să le redăm atmosfera de acasă, vioaie, veselă, lipsită de orice pedanterie și închipuire de sine magistrală, firească în libertatea deplină de la frate mai mare la frate mai mic, caldă, copilăresc de idealistă, - și, fără îndoială, multe suflete vor înflori din nou, strălucind prin inteligența lor originală, pătrunzătoare, clară, creatoare, - deși, tot așa de sigur, multe altele vor rămâne pentru totdeauna schilodite, luând cu ele numai arzătorul regret de a se fi născut prea de vreme față cu încetul proces de purificare al nenorocitei noastre orânduiri sociale.

Fiecare națiune trebuie să-și aibă metoda sa proprie de desanimalizare a mulțimilor și de selecționare a talentelor și geniilor. Copiii țăranului nostru, vioi și clari la minte, n-au nevoie de pisălogeala ucigător de metodică, născocită ca sistem educativ de națiile greoaie la spirit pentru copiii lor molâi și înceți. Școala noastră trebuie să fie alta, pornind de la realitatea etnopsihologică a sufletului nostru național și ramificată după scopurile sociale specifice evoluției noastre actuale.

*

Dacă însă calitativ sufletul cu care avem a lucra e de o fineță și mlădiere originară neîntrecută, cultural-evolutiv el e încă în stadiul primei copilării. El nu a făcut decât o foarte modestă etapă în ascuțirea psihofiziologică, necesară marilor abstracții ale culturilor creatoare superioare. Trecerea de la stadiul vegetativ-etnografic - oricât de

strălucit - la cel cultural-creator, general-uman, universal-valabil, e departe de a se fi făcut. Un suflet proaspăt de la țară, supus presiunii formidabile a capitalului ideologic contemporan, rar poate suporta cu perfectă elasticitate povara și nu rămâne deformat. De abia în a doua ori a treia generație, treptat-treptat intelectualizată, țăranul român își arată incomparabilele lui calități sufletești. Și e caracteristic că, chiar în trecutul nostru istoric o atare treptată intelectualizare a dus nu numai la egalitatea noastră, spiritual-creatoare, cu alte națiuni mai vechi în cultură, ci la superioritatea noastră asupra lor, dându-le noi, conducători sufletești.

Din aceste constatări decurge - ca o condiție esențială a oricărei superiorități a culturii, individuale, ca și sociale - lărgimea general-umană a orizontului inspirator de gânduri.

*

Naționalul e ceva biologic-politic: e conștiința de sine, solidară, a unui organism independent, în luptă de existență cu alte organisme analoage și întrebuițând pentru apărare chiar forma animalică a luptei, care e războiul. Naționalul nu e ținta supremă a spiritualizării, ci e materialul brut, care are a fi înnobilit prin gândirea general-umană, astfel încât creațiunile lui să devie pretutindeni și etern valabile. Ești național în orice creațiune a culturii superioare nu conștient, voit, ci inconștient, fatal. Dar întocmai cum nu vrei, ci ești, fără voia ta, în opera de artă, liric ori epic, tot așa ești, fără să vrei, național, în sufletul tău.

Omul, fie el necult, fie cult, lucrează, ideologic, cu un material de gânduri general omenesc; etnografic adică subcultural, ca și superior-creator, adică adevărat cultural, esența diferitelor civilizații naționale e asemănătoare: nu numai în ideile conducătoare, ci adesea chiar în unele forme concrete, îmbrăcate de aceste idei; comparați civilizația etnografică românească cu cea scandinavă, cu cea peruviană sau chiar cu cea a negrilor mohamedani și comparați cultura elenică a epocii clasice cu cultura mexicană anterioară invaziei spaniole. **Calitatea diferită a sufletelor naționale e o entitate de ordin diferențial și potențial, iar nu esențial.**

Fie prin specializarea aptitudinilor sufletești subconștiente, fie prin tăria excepțională a puterii apercceptive și raționale, popoarele ajung a se deosebi într-un fel - am putea zice termic: unele cu sânge rece, luna masculină, soarele feminin, - altele tocmai dimpotrivă. Identitatea construcției generale, psihologice, la toate rasele omenești creează substratul sufletesc universal-valabil al tuturor civilizațiilor. Legea cosmică a diferențierii aptitudinilor până chiar și în organele perechi ale aceluiași

individ, creează, pe baza factorilor multipli de influență a pământului asupra omului, potențe și nuanțe etnopsihologice, nenumărat de variate.

*

Mijlocul unic de a accentua diferențialul e acela de a intensifica genericul. Lărgind și aprofundând cultura noastră de simpli oameni, ca oricare alții, devenind cât mai spiritualizați ca cetățeni ai lumii, subconștientul specific-național din noi, care colorează fatal oricare creație superioară de artă, filozofie ori știință, din pricina precumpănirii instinctului asupra inteligenței în orice inspirație nouă (altfel cei mai erudiți ar fi cei mai geniali, pe când dimpotrivă geniul precede prin inspirație transcendentală), subconștientul, zic, are un câmp mult mai vast de manifestare, atât intensivă cât și extensivă.

Dar mai mult decât atât. De la etnografic la cultural nici nu e punte de trecere. Etnograficul e ceva definitiv, milenar și universal, rezultatul ultim al geniului popular natural. Etnograficul exprimă o concepție etică, estetică și metafizică asupra lumii și vieții ca rezultat al unei experiențe multiseculare: atât ideile cât și formele lui alcătuiesc o lume aparte, din care nu este trecere: precum nu este trecere de la civilizația laponilor la cea a elenilor. Culturalul e ceva abstract, simbolic, artificial. Culturalul e rezultatul spiritualizării aristocratic-idealiste pe cale de antrenament și selecție forțată într-un spațiu și timp dat. Etnograficul pleacă de la instincte. Culturalul pleacă de la idei. Culturalul e mereu schimbător în rafinata evoluție spre cât mai complex a ideilor creatoare. Etnograficul e perpetuu stabil, pe baza celui mai minuțios tradiționalism. Necesitățile vieții spirituale superioare sunt total necunoscute vieții etnografice. A lua valori și forme etnografice pentru a exprima valori și forme culturale înseamnă a confunda iremediabil două *stări de suflet* total disparate și a crea un monstru de civilizație falsă. Nu forma creează ideea, ci ideea își caută forma. Culturalul ca forme concrete e exclusiv rezultatul gândirii superioare solitare, născute din generație spontanee, din legea cosmică a diferențierii, calitative și intensive, aplicată indivizilor izolați. Tonalitatea, nuanța, ritmul creației acesteia superioare, sunt date, firește, de pasta psihofiziologică diferită a nenumăratelor organisme sociale, care sunt rasele și popoarele. Ai aceeași idee de templu, ori de statuie, ori de imn liric, ori de contact social-politic, exprimată de marii creatori ai culturilor originale, capetele geniale ale națiunilor, total diferite, nu după mentalități individuale, ci naționale: această diferență e cu atât mai inconștientă, cu cât creatorul e mai desăvârșit. În adevăr singura muncă, singura grijă și suferință a creatorului e de a da

formă deplin corespunzătoare gândului care-l frământă. Iar gândul acesta nu este un gând social, politic ori național, ci e un gând specific creației: compozitorul gândește muzical, sculptorul gândește plastic, poetul gândește simbolic. "Limbile" acestea specifice sunt intraductibile dintr-una într-alta. Creatori foarte elocvenți în limba lor, plastică, muzicală, simbolică, sunt total afazici în limba noastră practic-utilitară a necesităților vegetative ale vieții, ca și în limba metafizică a cetățenilor republicii lui Platon.

Cea mai evidentă dovadă a stării noastre spirituale înapoiate e confuzia care se face între etnografia românească și arta ori gândirea superior-culturală românească. Ai noștri înțeleg o prelungire directă a etnograficului în cultural, a popularului în artistic-filozofic, în loc să le înțeleagă ca două lumi diferite care au contact între ele, nu direct, ci prin intermediul altor lumi, care sunt etapele treptate ale spiritualizării colectiv-individuale: prin propagarea unei anume religii a unui nou complex de idei: cum a fost, în alte locuri și timpuri: cultura superioară a renașterii etc., în diferitele lor faze, crescute treptat din forțele vii, singular-geniale, populare, ale națiunilor, diferit colorate la diferitele națiuni, dar deopotrivă de abstract fecundate de la artificial la natural, iar nu de la popular la artistic-filozofic.

*

Avem dară de intensificat în tinerețea care aleargă la luminile noastre nu ceea ce e țărănesc în ei, ci ceea ce e general-omenesc. Dar această culturalizare a intelectualității noastre nu are a se face prin antrenamentul spiritual cu cultura unei anume națiuni predilecte. A încerca să facem din cultura noastră o prelungire colonială a culturii franceze, italiene, germane ori anglo-saxone, e o greșeală analoagă aceleia, mai înainte atinse, a etnografizării creațiilor abstracte. Căci cultura acestor națiuni este ceva organic, netransmisibil: ea reprezintă un suflet specific, diferit de al nostru. Ar însemna să ne strâmbăm sufletul, sau să fim niște simple animale mimetice, dacă am căuta să gândim cultural ca francezul, englezul, germanul, contemporan, ori istoric. Cultura unei națiuni se naște din ciocnirea unor influențe ideologice străine, forțat ori de bună voie, cu instinctul creator național. Cu cât însă un popor este mai tânăr, cu atât e mai expus să ia expresia formală drept idee. Or, forma este ceva neasimilabil: ea este interpretarea națională, specifică, a ideii pure. Ideea singură e asimilabilă fiindcă e general-omenească. Ideea catedralei gotice în Franța și Italia e ca ferment aceeași, ca întruchipare total diversă.

Noi avem a oferi instinctului creator al națiunii noastre idei, iar nu

forme. Și ideile vor fi imediat roditoare, pe când formele vor fi sterile. Idei în sine, idei artistice, științifice, filozofice, sociale, politice, în perpetuitatea lor - critic văzută - de transsubstanțializare infinit de variată.

Nu cultura superioară a unei națiuni, ci cultura a cât mai multor națiuni are a ne interesa. Numai așa putem ucide mimetismul ieftin al formelor, și silim la gândire, la luare de poziție personală originală. Cultură istorică deci, mergând mână în mână cu cultura filozofică și cea artistică, toate general-umane, iar nu singularizat naționale, cu atitudine servil-colonială față de ele.

Ideile pure, care circulă în spațiul geografic-uman și în timpul istoric-uman, cu ajutorul marilor genii creatoare, în care ele aprind focul luptei pentru transsubstanțializarea gândului abstract în formă concretă, - sunt active în indivizi și națiuni în cele două feluri etern creatoare de energie: simpatetic - prin iubirea față de noul gând - sau, repulsiv, prin ura și combaterea noului gând, adică - din ciocnire - prin crearea antitetică a altui gând. Și într-un caz și într-altul rezultatul final e tot crearea. Decât, că în cazul urii, drumul până la creare e mai lung și cheltuiala de energie mai mare. Firesc, indivizii, și după ei, popoarele, iau mai bucuros drumul cel dintâi, al iubirii.

*

Ideea-mamă a întregii culturi românești e *ideea romană*. Cultura noastră național - creatoare, spre deosebire de vechea civilizație vegetativă etnografică, daco - romană, populară, începe odată cu descoperirea Romei. Roma ne descoperise pe noi încă din întunecatului ev mediu. Dar noi nu reacționasem. Dimpotrivă noi am descoperit-o simultan, pe căi diferite, dar cu efecte fulgerător - creatoare identice, în toate cele trei țări românești ale Daciei - deplin - abia în secolul al XVII-lea. Istoriografia românească din Moldova, Ardeal și Țara Românească e creatoare conștiinței naționale superioare culturale a poporului nostru. Iar această conștiință națională superioară aprinde fără întârziere - pe cale simpatetică - sufletul primitiv-natural al națiunii fiice cu dorințe, impulsii, tendințe violente răscolitoare de gânduri. Legătura cu Roma-mamă e făcută întâi - multă vreme - prin sora italiană, apoi marele foc sacru al ideii pure încinge întreaga Francie. De la 1789 până azi ideea culturală creatoare romană e activă în națiunea noastră prin mijlocirea Franciei. Încercările antiquaric latine ca și cele romantice italofile - de legătură nouă cu gândul roman - n-au creat nimic trainic.

Dar ideile culturale romane - propriu-zis, cultural antice, greco-

romane - nu sunt azi exclusivă proprietate spirituală a Franciei. Întreaga lume europeană și americană - am putea zice întreaga lume civilizată - latină, germană, anglo-saxonă - trăiește cu idei romane. O exclusivitate a inspirației noastre prin Franța, ne-ar duce - prelungită prea mult - la situația intolerabilă de colonie culturală franceză. Ideea romană trebuie deci readusă la puritatea ei principială, impregnată cât mai mult de sufletul ei originar-antic, eleno-roman, iar reacția noastră față de această idee trebuie din ce în ce mai mult intensificată național-daco-roman, liber inspirată de sufletul nostru nefalsificat, nemanierat cu diferite influențe exclusive contemporane. Clarificându-ne și aprofundându-ne mintea noastră cu experiența ideologică universală - fiecare națiune făcând să vibreze în noi, puternic, o altă coardă - lăsând iubirea noastră instinctivă pentru Roma să coloreze după legile ei, fatale, creațiile noastre, vom avea dat substratul larg omenesc inspirației culturale creatoare prin ciocnirea cu alte gânduri - diverse de cel românesc.

Împlinirea însă a chiar actului creării trebuie să fie cea mai sălbatică liberare de tot balastul, de toată schelăria, pe care ne-am urcat, spre a privi cât mai departe și cât mai adânc, în lume. Suprema depersonalizare, deznaționalizare, detendenționalizare, trebuie să fie actul de purificare, precursor creării. Înaintea ideii pure: de filozofie, artă, știință, trebuie să stea omul pur de orice intenții trecător lumești. Din unirea sufletului lui imaculat de cele pământești, cu ideea pură, se va naște - potrivit legilor supreme, incontrollable și neguvernabile de noi - opera nouă: asemănându-se - ca eternă valabilitate, umană - cu mama ei, ideea, - și asemănându-se - ca înfățișare formală, națională - cu tatăl ei, creatorul.

*

Nu românizarea noastră feroce, întru vegetativul etnografic, ci continua noastră umanizare între sublimul uman, va crea suprema splendoare a culturii creatoare românești. Acordarea întru eternul omenesc a creatorului îl va face să crească până la simbolul veșniciei fiecare element superior prelucrabil al vieții noastre naționale. Și cântăreți divini ai frumosului, profeți incomparabili ai adevărului, vor da viziunea sublimului, în formă transcendental ritmată română, tuturor popoarelor și tuturor timpurilor.

*

Dar pentru a ajunge acolo, ca națiunea noastră să trăiască universal-uman, confraternitatea Universității noastre trebuie să convertească întreaga națiune la cultul ideii pure. Dematerializarea fără cruțare; spiritualizarea entuziastă; cercetarea neobosită a realității naționale pentru ce are etern în

ea; activitate misionarică social-culturală, adânc iubitoare, pentru prepararea întregii mulțimi a fraților cu taina cea mare a nașterii geniilor noastre, universale: iată uriașa sarcină care apasă pe umerii noștri de adevărați părinți ai națiunii.

Și după cum trupul omenesc, pentru a se mișca în spațiul terestru, are nevoie să ia anume atitudini, la care e treptat-treptat antrenat în viață: pe pământ, în mers, alergat, urcat, - în apă înotând, - tot astfel sufletul pentru a se mișca în lumea ideilor are nu mai puțin nevoie să fie inițiat în atitudinile necesare, imperativ obligatorii și total diferite unele de altele, - atitudini care singure pun sufletul în stare de a primi și de a da ideile pure, care, ca atomii în Cosmos, alcătuiesc vibrarea vieții etern conștiente de sine: atitudinea religios-lirică, cea ritmic-muzicală, cea poetic-plastică, cea filozofică-tragică, cea științifică-arhitectonică, cea istorică-epică-dramatică, cea social-culturală, ori, în sfârșit, cea practică-politică.

*

Maestrii atitudinilor sufletului, inițiatorii în taina mișcării în lumea ideilor, trebuie să fim noi, cei care prin știință, experiență, suferință, închinare, am fost binecuvântați cu darul măcar al unei singure mișcări în lumea imensă a gândurilor. Discipolii vor intra la fiecare, vor încerca acordarea sufletului cu atitudinea fiecăruia din noi, și, sau vor vibra armonios de contractul cu ideea cea nouă, sau, vor căuta mai departe atitudinea deplin înrudită alcătuirii sufletului lor, individual.

Nenorocita identificare a sufletului cu trupul în care trăiește, și apoi a acestuia însuși cu materia inertă, a făcut să se piardă, în raționalismul feroce, trivial-materialist, modern, până și însăși înțelegerea originii gândurilor noastre fundamentale. Filozofia, Istoria, Arta, sunt astăzi științe care se inoculează, ca un ser medical - pe cale așa-zisă *metodică* - în creierul celui chemat și celui nechemat, deopotrivă. Sufletele total nefilozofice, ori neistorice, sunt dresate cu de-a-sila ca atare - nu se dresază oare și cai matematici? - și sute de monștri pseudoumani, numiți specialiști, sunt aruncați în viața socială spre a neferici la rândul-le pe alții. Și așa va suferi omenirea, fără putință de îndreptare, cât nu se va întoarce la divină doctrină a inițierii afinitar-elective în idee, prin punerea la încercare a sufletului adolescent cu atitudinile spirituale capitale, spre a și-o alege - prin iubire - pe aceea în care sufletul lui se pierde ca o notă în acordul perfect.

Cum omul care a trăit în viață într-o strâmtă vale de munte, la prima vedere a vastului spațiu liber, ce-l dă orizontul mării se va da înapoi special

căutându-și sprijin în cel mai apropiat obstacol care să-i mărginească privirea, cum sufletul nostru însuși, mereu visând la infinit, se dă totuși înapoi cu groază și i se pare că se scufundă în haos, când îi cere să gândească la ce poate fi dincolo de ultima stea văzută, și tot mereu mai departe, *dincolo*, fără oprire și fără hotar, - așa se dă aiurită înapoi mintea contemporanilor noștri, când din cutiuțele sistematice, cu cea mai perfectă metodă ordonate și cuprinzând întreaga înțelepciune științifică asupra lumii și vieții, - e scoasă de marile izbucniri ale geniului creator solitar, intuitiv-vizionar în natură și în sufletul omului, spre a lua cunoștință de anarhica lui descoperire, fără fișe și rafturi, a unui nou aspect al formei, ori al ideii universale.

*

Ci viața adevărată e a inspirațiilor. Când pentru întâia dată sufletul omului s-a trezit la viața conștientă în lume, turburarea iubirii, a fricii, a mâniei, a necunoașterii, i-a acordat sufletul liric, religios, politic, științific și gândul care i-a fulgerat atunci în minte, ca și forma fierbinte, pătrunsă toată de vibrarea vieții închise într-însa, scurt lapidară, pentru că vulcanică, au fost expresia veșnic valabilă, pentru toți muritorii care au mai trăit în lume. Și tot așa când întâia dată sufletul omului s-a deșteptat din credința în minune, când ochii săi au putut privi tăios și rece asupra vieții și morții, gândul filozofic, ideea ordonatoare a tuturor aparițiilor în Cosmos s-a născut complet înarmată, ca Pallas din capul lui Zeus. Iar frângerea speranței umane, brutala dezmințire a copilăreștilor noastre planuri de fericire trainică pe pământul plin de durere, a născut cântecul tragic.

*

Privește pe creator la lucru: fragmentul acesta de lume e frumos: și anume așa și așa: și omul imită natura mereu și mereu mai deplin, - ca să arate că el vede tot, că nu-i scapă nimic, că el e ca însuși Dumnezeu, căci el pătrunde toate câte le-a pus Dumnezeu în ce a creat. Și ca Dumnezeu creează și el viață din lutul inform. Și bucuria pe care omul o are de a alege toate, îi dă mișcarea ritmică a sufletului, care îl face să cânte: în cadențe, în versuri, în linii, în culori, în forme, în numere.

Marele lui chin, marea luptă, cu cât vede mai deplin și mai adânc lumea și viața, e însă biruirea inerției materiei. Fiecare creație nouă își are ca început aceeași inspirație subconștientă, transcendentală, vulcanică, pe care a avut-o și primul om, înspăimântat de văpăi gândului nou ce i se aprinsese în suflet. Dar creatorul zilelor noastre luptă implacabil cu forma spre a o sili să cuprindă cât mai întreagă ideea de foc inițială. Și de multă

preocupare de formă, rătăciți în lumea gândurilor, cei ce n-au iubit niciodată ideea, cred că doar forma e totul. Și lumea contemporană întreagă trăiește o vreme a formelor, a idolilor morți luați drept zeii înșiși și toată știința și filozofia și arta nu mai e decât pură morfologie metodică. Cum după o formulă dată chimistul reconstruiește un corp, tot astfel cu *membra disiecta* artistul, cugetătorul, istoricul, după metoda cu care a fost dresat în școli, compune cu ușurință, repeziciune și perfectă liniște de suflet nenumărate opere moarte. Ce pot toți oamenii aceștia ști de chinul creării sub imperiul demonului lăuntric? De marea suferință a exteriorizării ideii, care-și cere inexorabil trupul în care să se coboare în lume? Dar și de nebuna jubilară a găsirii armoniei între gândul nou și materia inertă biruită, în veci nu vor ști banausii, a căror muncă e silnică, al căror spirit e mort.

*

Și Alexandrinismul acesta contemporan, care nu mai vede în lume decât problemele de forme și metode, nu e în esența lui diferit de cel antic. Problemele de formă se nasc întotdeauna atunci când ideile sunt puține și slabe, când omul se simte epigon al altor vremuri superioare, când atitudinea lui în fața lumii și vieții e luată din cărți și tradiții, iar nu din propriul suflet luptător. El ar trebui să știe că în timpurile sublime orice formă e numai un efect al ideii, orice metodă numai un plan personal și pur subiectiv de stabilire a drumului spre transsubstanțializarea ideii. Dar sufletul anchilozat al contemporanului, turtit de nihilismul materialist-mecanic, nu mai îndrăznește să zboare: i se pare chiar ridicol să încerce a zbura. Cercetarea realităților vieții se identifică pentru dânsul cu cercetarea realului material. Realul spiritual, care, de fapt, e adevăratul real în lumea omenească, singură conștientă de sine și de Cosmos, căci omul e singurul animal cosmic pe care până acum l-a creat. Rațiunea supremă, realul spiritual e pentru cei de azi o simplă ipoteză discutabilă. Întreaga viață a sufletului nu mai are - pentru contemporan - decât un sens descriptiv. Redarea precisă, amănunțită, a impresiilor simțurilor animalice. Un sensualism trivial și neinteligent. Munți de material informativ-descriptiv, fără o singură idee subsumator -spirituală înăuntrul materiei ...

Și până și atitudinea istorică, adică sintetizator -evolutivă a gândului, ca și atitudinea filozofică, adică valorificator -cosmică a lumii și vieții, au decăzut la o simplă atitudine utilitar practică, de urmărire a faptelor și ideilor umane ca a unor simple materiale brute, clasificate, etichetate și înmagazinate metodic ca niște fosile găsite în pământ și expuse apoi paleontologic. A face știință astăzi se cheamă "*a strânge materiale*".

Se uită că nu poate strânge materialul decât acela care-l înțelege și valorifică principial, cauzal, efectiv. Real-criticismul înțelept ca gând prim, și vechi ca însuși Socrates, deplin îndreptățit ca sistem de înțelegere a lumii, numai pe baza perfecte și adâncii ei cunoașteri efective, a dus în epigonii de astăzi, la un hamalâc stupid al tuturor nechemăților, care adună fără nici un spirit superior, ordonator în haosul faptelor, tot ce le cade sub simțuri, fiindu-le total indiferent și neinteligibil de-i caracteristic, ori zadarnic și mut.

*

Confraternitatea Universității noastre trebuie să înțeleagă viața ca o luptă pentru mai mult gând. Spontaneitate, originalitate, însuflețire, spiritualizare, a întregii noastre munci ordonate în viață. Iar spiritualizarea aceasta a vieții, valorificată după unitatea de măsură supremă: etern valabilul uman, să fie legea perpetuă a deosebirii inertului de viu, animalicului de uman, naturalului de cultural, materialului de spiritual.

Întru început era rațiunea supremă. Și rațiunea supremă era la Dumnezeu și Dumnezeu era rațiunea supremă. Socrates, Platon, Zenon, Ioan și Kant n-au putut găsi altă înțelepciune decât aceasta. Dar în viața-spirit, în viața-nemoarte e cuprinsă însăși legea de existență a Cosmosului. Și ridicându-ne din țărâna care ne trage la dânsa, proclamându-ne una cu spiritul viu al Lumii, noi împlinim comandamentul legii vieții pe pământ: *de la subom la om, - de la om, la zeu.*

Și toată puterea, latentă în națiunea noastră, de creare nouă, de luminare a lumii cu o nouă lumină ar fi fructificată de acest gând al sublimului. Din iubirea pentru ideea forță, din avântul către idealul vieții biruitoare a morții, se va naște singura formă, singura existență concretă a supremei noastre culturi, care, în trecerea mileniilor de viață umană, să dea nemurirea vieții spirituale, etern-valabile, și faptei geniului națiunii noastre. Și cum nimeni nu știe ziua și ceasul când chiar popoarele le e dat să se săvârșească în viața trupului, e grabă mare ca sufletul națiunii mele să înflorească deplin, înainte ca destinul să unească din nou trupul ei cu natura mamă din care cu milenii înainte s-a trezit la viață.

Desfă-ți dară aripile, suflet al națiunii mele, lovește cu ele puternic și larg aerul lumii de jos și ia-ți ca un vultur zborul în zările senine și curate. De acolo ochii tăi vor vedea, încă mai limpede, întreaga icoană a lumii și vieții, dar nu vei mai respira miasele aducătoare de somn, inerție și moarte ale putreziciunii materiei care dospește în adâncuri. Și solitudinea calmă a cerului te va reînvăța olimpical ritm constant al eternului, netulburat de

moarte, al legilor veșnice după care trăiește Infinitul, din care, ca lumina eternă, răsfrântă în spațiile interastrale, se resfrâng în sufletul nostru Ideile, Spiritul, Viața.